

Biuletyn

Koła Miłośników Dziejów Grudziądza

Edmund Bernacki (ok. 1910)

Rok III: 2005

Numer 7 (46)

Data odczytu: 2.3.2005

Data wydania: 2.3.2005

Mgr Stanisław Poręba

Edmund Bernacki (1875-1939), dziennikarz „Gazety Grudziądzkiej” i wydawca literatury dla dzieci

W ubiegłym roku minęło 110 lat od ukazania się drukiem pierwszego numeru „Gazety Grudziądzkiej”. W ciągu jej istnienia, z jej redakcją było związanych wiele znanych na Pomorzu i w Wielkopolsce dziennikarzy. Przyczynili się oni w dużym stopniu do rozwoju i wielkości pisma. Jednym z nich był Edmund Bernacki.

Edmund Bernacki (w niektórych publikacjach spotykamy inną pisownię jego nazwiska: Bernatzki), urodził się 1 kwietnia 1875 r. w Słaboszewie k. Mogilna (Wielkopolska), w rodzinie nauczyciela Antoniego i Marii z Gardów. Początkowo uczęszczał do gimnazjum w Gnieźnie, a następnie do seminarium nauczycielskiego w Kcyni, gdzie należał do tajnego Towarzystwa Filaretów. Po zdaniu matury w 1895 r. pracował jako nauczyciel szkół ludowych w Dziembowie k. Chodzieży oraz w Gościeradzu i Mąkowarsku k. Bydgoszczy. Za potajemne uczenie języka polskiego dzieci, był dwukrotnie przenoszony karnie do innej szkoły. Wreszcie, zagrożony przeniesieniem do pracy w szkolnictwie na terenie Niemiec, przeszedł na wcześniejszą emeryturę. Około 1906 r. zamieszkał w Chełmży, gdzie założył sklep z instrumentami muzycznymi. Sprzedawał też gramofony. Na ziemiach zaboru pruskiego był pionierem, w dziedzinie nagrań polskich pieśni na płytach gramofonowych.

W latach 1907-1908, w wytwórniach płyt gramofonowych: „Beka-Grand” i „Zonophone Record” w Berlinie, nagrał na 8 płytach, w wykonaniu własnym (śpiew solowy i fortepian), 16 polskich pieśni. Wśród nich były pieśni patriotyczne, religijne i ludowe, m.in. „Wisło moja, Wisło stara”, „Polska dziewczica”, „A kto chce wojenki użyć”, „Kto się w opiekę”, „Twoja cześć chwała”, „Nad moją kołyską”, „Matulu moja” i „W ciemnym lesie”. Na swoich płytach umieszczał napisy: „Edmund Bernatzki z fortepianem, Culmsee” lub „Edmund Bernatzki, Chełmża”.

Z czasem kupił konia i kryty wóz, którym objeżdżał miasta, miasteczka i wsie na ziemi chełmińsko-michałowskiej, sprzedając po karczmach i na odpustach gramofony, wraz z wymienionym poprzednio kompletem płyt. Jako działacz narodowy był w Chełmży dyrygentem miejscowego chóru „Lutnia”, członkiem zarządu Towarzystwa Młodzieży Przemysłowej i reżyserem amatorskiego zespołu teatralnego.

W 1910 r. przeprowadził się Edmund Bernacki do Grudziądza, gdzie podjął pracę w handlu. Należał do grona założycieli Towarzystwa Śpiewaczego „Lutnia” i był jej pierwszym dyrygentem przez prawie cztery lata. Prowadził amatorski zespół teatralny, prawdopodobnie przy Towarzystwie Przemysłowców Polskich. Wystawił m.in. sztuki: „Czartowska ława” J. K. Galasiewicza i „Ojcowizna” F. Dorowskiego. Zarząd Związku Kół Śpiewaczych na Prusy Zachodnie, w czasie zjazdów śpiewaczych zapraszał go często na członka komisji konkursowych. W tym czasie zaczął pisać korespondencje do „Gazety Grudziądzkiej”. Spodobały się one Wiktorowi Kulerskiemu i w 1913 r. zatrudnił go jako jednego z redaktorów „Gazety Grudziądzkiej”, oraz jej mutacji „Przyjaciół Ludu”.

W okresie grudziądzkim wystąpił też Edmund Bernacki jako wydawca literatury dla dzieci. Wydał serię książek, od koloru okładek zwaną „żółtymi książeczkami”. Drukował w nich m.in. fragmenty powieści „Serce”, włoskiego pisarza Edmunda de Amicis (1846-1908). W bibliotekach zachowała się tylko jedna pozycja z „żółtych książeczek”. Jest to zbiorek opowiadań z cyklu „Perłki”, oznaczony jako tomik 3, serii A. Wydał go „E. Bernacki” w 1914 r. Po innych nie ma śladów...

Z redakcji „Gazety Grudziądzkiej” odszedł w latach I wojny światowej. Po wyjeździe z Grudziądza mieszkał w Gdańsku (1916-1918) oraz w Gnieźnie (1918-1928), gdzie był właścicielem hotelu „Polonia”. W czasie Powstania Wielkopolskiego 1918/19, brał udział w walkach z Niemcami jako dowódca III kompanii gnieźnieńskiej.

Po 1920 r. był współpracownikiem „Przewodnika Katolickiego” w Poznaniu. Do zawodu dziennikarskiego powrócił w 1928 r. i podjął pracę w redakcji „Wielkopolanina” (Poznań), oraz jego mutacji „Pomorzanin”. „Pomorzanin” miał wielu czytelników na Pomorzu, m.in. w Grudziądzu. W latach 1930-36 był redaktorem naczelnym „Wielkopolanina”.

Pisał artykuły o tematyce politycznej i kulturalnej, gawędy oraz porady gospodarskie. Swoje publikacje podpisywał głównie pseudonimem „Józef z Pałuk”. Wiele pisał i ostrzegał o zagrożeniu ze strony Niemiec hitlerowskich dla Polski.

W pierwszych tygodniach okupacji niemieckiej został Edmund Bernacki aresztowany przez Niemców i osadzony w znanej katowni poznańskiej Fort VII. Tam 11 listopada 1939 r. został zamordowany przez Niemców.

Edmund Bernacki był dwukrotnie żonaty: z Edmundą Pankowska i Felicją Jabczyńską, i miał 9-cioro dzieci. Trzej jego synowie trwale zapisali swoje nazwiska na kartach dziejów Wielkopolski:

- Lucjan (1902-1975), ks., dr teol., bp sufragan gnieźnieński
- Witold Stanisław (1900-1967), lekarz, dr med., balneolog.
- Zbigniew (1909-?), prawnik i dziennikarz, pseud. „Maciej z Pałuk, syn Józefa”.

Zakład wydawnictwa Gazety Grudziądzkiej
I. Biurowca i administracja. II. Drukarnia. III. Składy papieru i książek. IV. Elektrownia.

Płyty
nagrane przez Edmunda Bernackiego (1875-1939)
w latach 1907-?.

(Śpiew solowy i fortepian).

Firma: Zonophone Record. International Zonophone Company, Berlin

- I. Nr X2 – 102 920 – Pieśń „Oj, zobaczysz, dziewucho”
Nr X2 – 102 921 – Pieśń „Nie masz tańca nad Krakusa”
- II Nr X2 – 102 918 – Pieśń „Zrodził się ja na Łobzowie”
Nr X2 – 102 919 – Pieśń „Wisło moja, Wisło stara”

Wykonawca: „Edmund Bernatzki z fortepianem,
Culmsee”

Firma: Beka Grand, Berlin

- 1. Nr 16 219 – Pieśń „Kto się w opiekę”
Nr 16 220 – Pieśń „Twoja cześć chwała”
- 2. Nr 16 213 – Pieśń „Cały posag Kujawianki”
Nr 16 214 – Pieśń „Hej bracia opryszki”
- 3. Nr 16 202 – Pieśń „Wszystko do celu”
Nr 16 203 – Pieśń „Nad moją kołyską”.
- 4. Nr 16 208 – Pieśń „Jestem sobie bursz wesoły”
Nr 16 209 – Pieśń „Matulu moja”
- 5. Nr 16 206 – Pieśń „Za górami, za lasami”
Nr 16 207 – Pieśń „W ciemnym lesie”
- 6. Nr 16 211 – Pieśń „A kto chce wojenki użyć”
Nr 16 212 – Pieśń „Polska dziewczica”

Wykonawca: „Edmund Bernatzki, Chełmża”

Egz. płyt posiadał w swoich zbiorach ks. dr Lucjan Bernacki (1902-1975), biskup sufragan w Gnieźnie (1971), syn Edmunda B.

Wykaz opracował dr Jerzy Szews, Gdańsk-Oliwa (1971).